

Opdrachten twataligens/didaktyk

1.1 Ynlieding

De opdrachten wurde foar in part yn de lessen dien en foar in part as selsstúdzje en yn de praktyk. De opdrachten moatte yn it Frysk makke wurde. Brûk dêrby de staveringshifker Frysk (fergees oer te heljen fan: www.taalweb.frl of www.fryske.akademy.nl > útjeften > staveringshifker)

- Boarnemateriaal
- [Taaldidaktyk foar de basisskoallen yn Fryslân](#), Taalsintrum Frysk GCO, 2005
 - [Frysk oan bod](#), learplan Frysk foar it primêr ûnderwiis, SLO, 2005
 - www.Fryslân.frl /taalatlas 2011
 - www.slo.nl > po > publicaties > Frysk oan bod
 - [Kearn- en tuskendoelen](#), <http://tule.slo.nl> > Friese taal
 - [Ruijven, B. van, J. Ytsma, Trijetalige skoalle yn Fryslân](#), Ljouwert, 2008
 - [Brosjuere De trijetalige skoalle](#), Cedin, www.taalsintrumfrysk.nl
 - [Brosjuere Nei in yntegraal taalbeliedsplan](#), Cedin, www.taalsintrumfrysk.nl
 - [Talen kleurje dyn libben](#), www.sfbo.nl > oer sfbo > filmkes
 - [Troch mei talen](#), www.sfbo.nl > oer sfbo > filmkes
 - [Stinsels: begjinsituaasje, differinsjaasje](#)
 - [Learmiddellist Taalsintrum Frysk](#) (www.taalsintrumfrysk.nl)
 - www.skoal.tv.
 - [Waarderingskader Fries PO](#)

1.2 Frysk en oare minderheidstalen

Opdracht 1 (groepsopdracht)

Haadstik 1 út *Frysk oan bod*, haadstik 1 út *Taaldidaktyk*, *Fryske taalatlas 2011* en haadstik 3 fan dizze reader. [mear ynformaasje: www.11en30.nu]

- Ta hokker taalfamylje heart it Frysk en oan hokker talen is it Frysk it meast besibbe?
- Neam in pear typyske skaaimerken fan de Fryske taal.
- It Frysk kin yn trije perioaden yndield wurde: it Aldfrysk, Midfrysk en Nijfrysk. Jou fan alle trije oan wannear't dat wie, de posysje fan it Frysk en de wichtichste literatuer út dy tiid.
- Beskriuw yn it koart de hjoeddeistige posysje fan it Frysk yn de maatskiplike sektoaren by de oerheid, it ûnderwiis, wurk, media, kultuer en sport.
- Hoe stiet it hjoed de dei mei de behearsking fan it Frysk by de ynwenners fan Fryslân wat it ferstean, praten, lêzen en skriuwen oanbelanget? Hoe stiet it mei de taaloerdracht fan it Frysk? Nimme de persintaazjes ta of ôf?
- Wêr wurdt hjoed de dei oeral Frysk praten en hoe is it tal Fryskpraters oer de provinsje ferdielt?

Opdracht 2 (yndividuele opdracht)

Haadstik 1 út *Taaldidaktyk*

- Wat hâlde de begripen memmetaal, earste taal, twadde taal en frjemde taal yn?
- Jou oan wat dyn earste taal, twadde taal en frjemde taal/talen binne.
- Jou by elke taal oan hoe't dyn behearsking fan dy taal is as it giet om ferstean, praten, lêzen en skriuwen.

Opdracht 3 (yn twatalen)

Haadstik 1 út *Taaldidaktyk*, [mear ynformaasje: www.meertensinstituut.nl]

- a. Jou oan hokker dialekten/streektalen yn Fryslân te ûnderskieden binne.
- b. Befreegje elkoar oer jimme miening oer dialekten/streektalen. Belûk dêryn ek dialekten en oare talen dy't yn Nederlân praten wurde. Neam in tal talen/dialekten dyst moai en net moai fynst en jou oan wêrom. Jou oan wêrom't jimme it al of net iens binne.
- c. Stel elkoar de folgjende fragen:
 - Ut hokker hoeke fan Fryslân of Nederlân komst?
 - Praatst ek it (Fryske) dialekt fan dy streek? Hokker dialekt is dat?
 - Kinst ek ferskynsels yn dyn dialekt neame, dy't oars binne as it standertfrysk of standertnederlânsk (wurden, útspraak, ensfh.)?
- d. Jou yn it ferslach oan mei wa ast dizze opdracht dien hast.

Opdracht 4 (yndividuele opdracht)

Haadstik 1 út *Taaldidaktyk*, [mear ynformaasje: www.mercator-research.eu]

- a. Wat hâlde de begripen mearderheidstaal en minderheidstaal yn?
- b. Wat is it ferskil tusken autochtoane en allochtoane taalminderheden?
- c. Neam bûten Nederlân noch 5 taalminderheden mei de steat, dêr't sy yn lizze. Sykje ynformaasje oer dy 5 minderheden en meitsje in beskriuwing fan de posysje fan dy minderheidstaal yn it ûnderwiis.

Opdracht 5 (praktykopdracht)

Stinsel *Begjinsituaasje* (Haadstik 4)

- a. Beskriuw de begjinsituaasje fan jimme skoalle oan 'e hân fan it stinsel *Begjinsituaasje*.
- b. Op hokker wize wurdt op jimme skoalle rekken holden en ynspile op 'e thústalen fan de bern?

1.3 Underwiis en meartaligens

Opdracht 6 (yndividuele opdracht)

Haadstik 2 en 5 út *Taaldidaktyk*, dvd *Talen kleurje dyn libben* (www.sfbo.nl > oer SFBO > filmkes)

- a. It learen fan twa talen kin op twa wizen barre. Hokker? Jou oan hoe't de taalûntwikkeling yn beide gefallen ferrint.
- b. Wat wurdt der ûnder it begryp tuskentaal ferstien?
- c. Wat binne de foardielen fan in twatalige ûntwikkeling?
- d. Oan hokker betingsten moat in goede twatalige ûntwikkeling foldwaan?
- e. Wat is it ferskil tusken taalwinne en taalleare (teory fan Krashen)

Opdracht 7 (groepsopdracht)

Haadstik 2 út *Frysk oan bod*, haadstik 2 en 5 út *Taaldidaktyk*, brosjuere *De trijetalige skoalle*

- a. Wat is in ientalige, in twatalige en in trijetalige skoalle?
- b. Besjoch it skema oer foarmen fan ûnderwiis yn twataligens op side 36 fan *Frysk oan bod*. Bepreat mei-inoar de ûnderskate foarmen. Wat binne jimme yn 'e praktyk tsjinkommen? Wêr giet jimme foarkar nei út?
- c. Hokker trije algemien jildende prinsipes binne neffens Cummins fan belang foar suksesfol twatalich ûnderwiis?
- d. Wat is mearderjende twataligens en wat is minderjende twataligens?
- e. Hoe komt it dat ûnderdompeling yn 'e twadde taal by sprekkers fan in minderheidstaal ta

ientaligens (of minderjende twataligens) liedt en by sprekkers fan in mearderheidstaal ta folsleine twataligens?

- f. Hoe kin neffens Cummins by bern mei in minderheidstaal en by bern mei in mearderheidstaal it bêste mearderjende twataligens ûntwikkele wurde?
- g. Yn *Frysk oan bod* wurdt steld dat it brûken fan it Frysk as fiertaal (yn in ideale situaasje) tanimme moatte soe navenant der mear bern op skoalle Nederlânsktalich binne. Yn 'e Fryske ûnderwiispraktyk is dat earder oarsom: der wurdt minder Frysk as fiertaal brûkt navenant der mear bern op skoalle Nederlânsktalich binne. Wat is jimme miening oer dizze tsjinstelling tusken teory en praktyk?
- h. Wat hâldt it prinsipe fan transfer yn? Neam in foarbyld fan in les dêr't transfer wol by mooglik is en in foarbyld dêr't dat net by mooglik is.

Opdracht 8 (groepsopdracht)

Besjoch de dvd *Mear talen, mear takomst*

- a. Hoe wurdt der troch de ferskillende saakkundigen tocht oer meartalige ûntwikkeling en meartalich ûnderwiis?
- b. Hoe kin dat meartalich ûnderwiis neffens de saakkundigen it bêste stal jûn wurde?

Opdracht 9 (yndividuele opdracht)

Lês de gearfetting fan *Trijetalige Skoalle yn Fryslân* (Haadstik 6)

- a. Hokker taalfeardeichheden binne yn dit rapport ûndersocht?
- b. Wat binne de resultaten fan de ûndersochte taalfeardeichheden by bern fan groep 8 wat it Nederlânsk, Frysk en Ingelsk oanbelanget?
- c. Wat binne de ferskillen yn resultaten fan de trijetalige skoallen yn ferliking mei de kontrôle-skoallen?

Opdracht 10 (praktykopdracht)

- a. Besjoch de 10 foarmen fan ûnderwiis yn twataligens op side 36 fan *Frysk oan bod*. Hokker foarm wurdt op jimme skoalle brûkt en wêrom? Past dat model by de begjinsituaasje fan jimme skoalle? Wêrom al of net?
- b. Nei hokker soarte fan twataligens wurdt der op jimme skoalle stribbe as it giet om Frysktalige, Nederlânsktalige en allochtoane bern?
- c. Hoe wurdt it prinsipe fan transfer op jimme skoalle fierder útwurke?
- d. Yn hoefier is der op jimme skoalle sprake fan taalwinnen en taallearen en hoe ynteraktyf is it ûnderwiis yn it Frysk? Is de oanpak fan it Frysk itselde as fan it Nederlânsk?

1.4 Motiven en doelen foar it ûnderwiis yn it Frysk

Opdracht 11 (groepsopdracht)

- a. Moat der op de basisskoallen yn Fryslân Frysk jûn wurde? Wêrom al of net?
- b. Moatte Nederlânsktalige en allochtoane bern ek Frysk leare? Wêrom al of net?
- c. Besykje safolle mooglik motiven te betinken foar Frysk as fak yn it basisûnderwiis.

Opdracht 12

Haadstik 1 en 4 út *Taaldidaktyk*, haadstik 1 út *Frysk oan bod*

[mear ynformaasje www.omropfryslan.nl (útstjoering mist, 28 okt. 2007, Hûndert stapkes)]

- a. Jou oan wat der yn de rin fan de 19de en 20ste ieu feroaret yn it tinken oer it Frysk yn it basisûnderwiis en hoe't dat ta utering komt yn de wetjouwing.

- b. Wat stiet der yn de Wet op it Primêr Underwiis oer it Frysk?
- c. Hokker 4 motiven binne der foar it jaan fan Frysk yn it basisûnderwiis? Wat hâlde dy motiven yn?
- d. Wat stiet der yn de *Universele Ferklearring fan 'e rjochten fan de Minske* oangeande de eigen taal? Wurdt dêr neffens dy yn 'e Fryske situaasje genôch rekken mei holden? Antwurd taljochtsje.
- e. Hokker ôfspraken binne der makke nei oanlieding fan it *Europese handvest voor regionale of minderheidstalen* fan de Rie fan Europa (sjoch *Frysk oan bod*, side 21)? Wurdt dêr yn de praktyk oan foldien? Antwurd taljochtsje.

Opdracht 13 (yndividuele opdracht)

Besjoch de 6 nije kearndoelen op side 53 fan *Frysk oan bod*

- a. Jou dyn miening oer de kearndoelen.
- b. Hoe moatte de skoallen neffens *Frysk oan bod* mei de kearndoelen omgean?
- c. Wêrom is it kearndoel attitude foar Frysk sa wichtich?
- d. Hoe kin in skoalle neffens dy dy attitude posityf beynfloedzje?

Opdracht 14 (praktykopdracht)

Beskriuw de doelen op it mêd fan Frysk fan jim skoalle oan de hân fan de folgjende fragen:

- a. Wêrom wurdt der by jimme op skoalle Frysk jûn?
- b. Wat stiet der yn it skoalplan (of taalbeliedsplan) oer Frysk?
- c. Oan hokker kearndoelen wurdt op jimme skoalle wurke? Binne de doelen foar Frysktalige, Nederlânsktalige en allochtoane bern itselde?
- d. Wat binne de doelstellingen foar dyn groep?
- e. Wurde de doelen op it punt fan it Frysk yn 'e praktyk ek helle? Antwurd taljochtsje.

1.5 Frysk yn de praktyk

Opdracht 15 (yndividuele opdracht)

Stinsel *Differinsjaasje* (Haadstik 5)

- a. Wat is it belang fan differinsjaasje foar it fak Frysk?
- b. Hokker fan de trije wizen fan differinsjaasje yn doelen en learwegen past it bêste by jimme skoalle en wêrom?
- c. Jou oan hoe't der op jimme skoalle differinsearre wurdt.

Opdracht 16 (yndividuele opdracht)

Haadstik 4 en 5 út *Taaldidaktyk*

- a. Wat hâlde de begripen fiertaal, omgongstaal en taal as fak yn?
- b. Binne der op jimme skoalle ôfspraken makke oer fiertaal en omgongstaal? Wat binne dy ôfspraken en wêrom binne dy makke?
- c. Hoe wurdt der yn dyn groep omgongen mei Frysk as fiertaal, as omgongstaal en as fak? Mei hokker doel?

Opdracht 17 (yndividuele opdracht)

Frysktalige learmiddels: sjoch: *Learmiddellist Taalsintrum Frysk* (www.taalsintrumfrysk.nl > materialen), www.afuk.nl, www.tomke.nl en www.tresoar.nl (educatie) en yntroduksje dvd Studio F. Haadstik út *Taaldidaktyk* dat by dyn groep past.

Besjoch fjouwer Frysktalige learmiddels: twa foar Frysk as fak, wêrûnder Studio F en twa foar Frysk as fiertaal by in oar fak

Beskriuw de learmiddels oan 'e hân fan de folgjende kritearia:

- Titel en namme fan it materiaal
- Wat der by it learmiddel heart (boeken, wurkboeken, dvd, tillevyzjeprogramma's, ensfh.)
- Doel en doelgroep
- Fak- en foarmingsgebieten
- Foarmjouwing
- Ferwurkingsmooglikheden (binne dy útnoegjend, motivearjend, learsum?)
- Differinsjaasjemooglikheden
- Eigen miening. Soest it learmiddel brûke wolle? Wêrom al of net?

Opdracht 18 (praktykopdracht)

Jou 6 lessen Frysk dy't oanslute by de keardoelen. Jou dêrby omtinken oan: begjinsituaasje, doelen, differinsjaasje, learynhâld, wurkfoarmen, learmiddels en fiertaal/omgongstaal. Jou ek oft der transfer mooglik is nei oare talen. As dat it gefal is, hoe dan? Meitsje in ferslach foar yn 'e map.

1.6 Taalbelied

Opdracht 19 (praktykopdracht)

Lês it *Waarderingskader Fries PO* fan de ûnderwiisynspeksje (Haadstik 7)

- a. Yn hoefier foldocht jimme skoalle oan de 7 kwaliteitsaspekten Frysk primêr ûnderwiis fan it wurdearringsramt?

Opdracht 20 (yndividuele opdracht)

Haadstik 4 út *Frysk oan bod*, brosjuere *Nei in yntegraal taalbeliedsplan*

- a. Nim de begjinsituaasje fan dyn eigen skoalle as útgangspunt. Untwerp in eigen model fan meartalich ûnderwiis foar jimme skoalle foar groep 1 o/m 8, dêrst yn oanjoust hoest mei de talen as fak, fiertaal en omgongstaal omgiest. Hâld dêrby rekken mei de begjinsituaasje, de doelstellingen en soarte twataligens dyst berikke wolst. Tink ek oan differinsjaasje tusken Frysktaligen en net-Frysktaligen. Jou oan wêromst foar dit model kiest.
- b. Jou oan wat dat model foar konsekwinsjes hat foar dyn eigen groep wat fak, fiertaal en omgongstaal oanbelanget. Jou bygelyks yn in wykoersjoch oan hoe't de ferskate talen dêr in plak yn krije.

Taalsituaasje yn Fryslân

1. Frysk is in taal

It Frysk is in taal. It foldocht oan in tal wichtige kriteariums om it in taal te neamen.

- politike erkenning
- in taalhistoaryske ûntjouwing
- in rike wurdskat dy't gâns fan it Nederlânsk ôfwykt
- eigen kombinaasjes fan lûden en bylûden
- eigen regels foar wurdfoarming
- in standerdisearre stavering en grammatika
- it wurdt praat, songen en skreaun
- it wurdt privee, yn 'e kultuer en yn it offisjele iepenbiere libben brûkt
- de taal hat status

2. Skiednis fan de Fryske taal

De namme 'Friezen' is al aardich âld. De earste kear dat dy namma neamd wurdt is yn 12 foar kristus. Romeinske skriuwers neame de bewenners by de Noardseekust lâns wenje Frisii. No is fan de taal út dy âlde tiden eins neat bewarre bleaun, dat hoe't dy âlde Friezen praten, witte wy net.

De âldste oerlevere Fryske tekst is fûn op in munt dy't datearre wurdt om 500 nei Kristus. Op dy munt is yn runeskrift de tekst "Skanomodu" te finen, en dat betsjut "skjinne moed".

De âldste teksten skreaun mei it Latynske alfabet binne de saneamde Aldfryske psalmlossen dy't datearre wurde op 't lêst fan de 12e ieu. De psalmglossen binne skreaun op in stik perkamint en oerlevere yn in bân fan in 17e-iuwsk boek.

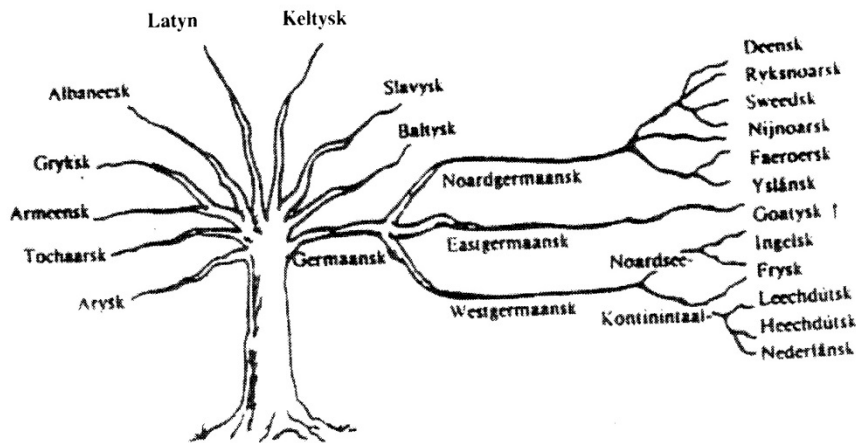
Om 1485 hinne waard it earste Fryske boek printe, it Frieska Landriucht (Fryske lânriocht). It Frysk út dy tiid neame wy it Aldfrysk. Wat út it Aldfrysk oerlevere is, binne benammen offisjele oarkonden en wetten. Om't yn dy tiid net folle minsken lêze koene, learden de minsken de wetten út de holle. Om it allegear goed ûnthâlde te kinnen, brûkten se hiel moaie taal. Sadwaande lykje dy wetten amper op de drûge wetsteksten fan hjoed de dei. In foarbyldsje fan dat Aldfrysk is in stikje út in eedformule.

Dy eed sil stân hâlde, sa lang: *soe di wynd fan dae vlkenum wayth ende ghers groyt ende baem bloyt ende die sonne optijocht ende dyo wrald steed*. Yn hjoeddeisk Frysk stiet der: (sa lang) as de wyn fan de wolken waait en it gers groeit en de beam bloeit en de sinne opkomt en de wrâld stiet. It is in eed dy't yn de 15de iuw opskreaun is, mar dy't al folle âlder is.

Fan 1500 oant 1800 hawwe wy it oer it Midfrysk. Oars as dat it gefal wie mei de foargeande Aldfryske perioade, waard der yn it Midfryske tiidrek net in protte yn it Frysk skreaun. De wichtichste útsûndering is de dichter Gysbert Japicx (1603-1666) fan Boalsert.

Nei 1800 komt der hieltyd mear belangstelling foar de Fryske taal en wurdt der ek hieltyd mear yn it Frysk skreaun. It is de perioade fan it Nijfrysk. Mei wat feroaringen prate wy dat hjoed de dei noch.

3. Talen kinne famylje fan inoar wêze

Stamtree fan taalgroepen dy 'r yn Europa foarkomme

Talen kinne ek famylje fan inoar wêze. Ast it Sineesk hearst, dan witst fuort dat dy taal fêst net famylje fan uzes is. Mar hjir yn Europa binne in soad talen dat wol. In protte Europeeske talen hearre by de Yndo-germaanske talegroep. It Nederlânsk en it Frysk hearre by de Westgermaanske talegroep, mar dêrby stiet it Nederlânsk taalhistoarysk sjoen tichter by it Dútsk en it Frysk tichter by it Ingelsk. Dat is hiel goed te sjen oan de folgjende wurden.

Nederlânsk	Dútsk	Frysk	Ingelsk
kerk	Kirche	tsjerke	church
ons	uns	ús	us
sleutel	Schlüssel	kaai	key
ben geweest	bin gewesen	ha west	have been
kaas	Käse	tsiis	cheese
twee schapen	zwei Schafe	twa skiep	two sheep

Typyske Fryske taalferskynsels binne:

- Brekking: it feroarjen fan de twalûden by it langer meitsjen fan in wurd. De ie, ea, oa en oe kinne fan klank feroarje as it wurd yn it meartal setst oft ast der in ferlytsing fan makkest. Foarbylden: stien – stiennen (útspraak 'stjinnen'), beam – beammen (útspraak 'bjemmen'), doar – doarren (útspraak 'dwarren'), stoel – stuollen (útspraak 'stvollen')

-In hiele rist begjinklanken efter inoar. Op syn meast kinne oant it begjin fan in wurd wol fjouwer bylûden (medeklinkers) stean, wylst dêr yn it Nederlânsk net mear as trije stean kinne. Tink mar oan wurden 'strjitte' en 'straat'.

Alle talen liene wolris wat út in oare taal. Sa is dat mei it Nederlânsk, mar ek mei it Frysk.

Wurden as 'muorre' en 'bûter' lykje hiel gewoane Fryske wurden. Dochs binne se lang lyn út it Latyn oernommen. Tsjintwurdich liene wy in hiel soad wurden út it Ingelsk en by it Frysk út it Nederlânsk.

4. It Fryske taalgebiet

Yn de iere midsiuwen waard by de hiele noardseekust lâns fan Hollân oant de Wezer yn Dútslân Frysk praat. Troch de hieltyd grutter wurdene macht fan de greven fan Hollân ferdwûn it Frysk yn dy gebieten. West-Fryslân komt nei 1300 by it greefskip Hollân. Op 'e ein

fan de midsiuwern ferdwynt ek it Frysk yn in grut part fan Grinslân troch de sterke macht fan de Saksyske stêd Grins. Yn it Dútske East-Fryslân waard it Frysk yn 'e rin fan de 18de en 19de iuw stadichoan ferkrongen troch it platdútsk.

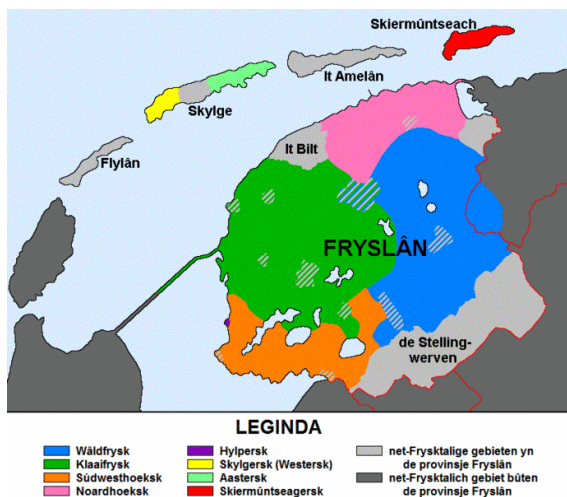

It Fryske taalgebiet fan hjoed de dei bestiet út trije taalgebieten.

1. It gebiet fan it **Westerlauwersk Frysk** yn de Nederlânske provinsje Fryslân en Westerkwartier yn Grinslân. Sa'n 480.000 minsken dêr kinne Frysk prate. Fan dy groep hawwe sa'n 350.000 minsken it Frysk as memmetaal.
2. Yn it suden fan East-Fryslân (Nedersaksen), yn Sealterlân, binne sa'n 2.000 minsken dy't it **Sealterfrysk** (Saterfries) as memmetaal hawwe. It Sealterfrysk is it lêste oerbliuwsel fan it Easterlauwersk Frysk, de Fryske taal dy't yn Grinslân en de rest fan East-Fryslân yn de midsiuwen praat waard, mar no yn dy gebieten útstoarn is.
3. It **Noardfrysk** wurdt troch sa'n 8.000 minsken yn Noard-Fryslân (Sleeswyk-Holstein) praat. Noard-Fryslân waard yn twa kolonisaasjeweagen befolke troch Friezen út oare Fryske gebieten yn de achtste en alfde iuw. It Noard-Frysk is ryk oan dialekten. De dialekten binne yn twa haadgroepen yn te dielen, dy fan de eilannen en dy fan de fêstewâl.

It Noard-Frysk en it Westerlauwersk Frysk binne ûnderling tige min te ferstean. De ferskillen tusken it Sealterfrysk en it Noard-Frysk binne lytser. It Sealterfrysk sit datoangeande tusken it Westerlauwersk Frysk en it Noard-Frysk yn. Boppedat binne yn it Sealterfrysk frijwat eleminten fan it Aldfrysk bewarre bleaun.

5. Dialekten

It Noard-Frysk út Dútslân is foar ús dreech te ferstean. Oars is dat mei de dialekten yn ús Fryslân, Westerlauwersk Fryslân. Friezen út de Wâlden kinne de Friezen fan de Klaai en út de Súdwesthoeke bêst ferstean. Fansels, op 'e Klaai sizze se fan *hij* en *do*, wylst se yn de Wâlden *hy* en *dû* sizze en it oer *saterdei* hawwe. Op 'e Klaai hawwe se it oer *sneon*. Yn de Súdwesthoeke ha se it oer *hözzen* en *skun*, as se *hoazzen* en *skuon* bedoele, mar dat binne sokke lytse ferskillen, dat makket neat út. Dreger wurdt it ast de minsken op Skiermûntseach of op Skylge praten hearst. Dy ha sa lang op in eilân wenne, dat de taal syn eigen gong gien is. It Hylpersk yn de stêd Hylpen is ek net sa maklik te folgjen en hat noch aardich wat eleminten út it Aldfrysk. Op it Bilt en yn 'e stêden prate se in dialekt dêr't neist it Frysk it Nederlânsk in soad ynfloed op hân hat. Yn 'e Stellingwerwen prate se in dialekt, dat net folle mei it Frysk te krijen hat, mar mear liket op wat se yn Drinte prate.

6. Sprieding fan it Frysk

It nivo fan behearsking fan de Fryske taal ferskilt in soad nei gemeente. Op it plattelân wurdt mear Frysk praat as yn de stêden. Dantumadiel, Littenseradiel, Ferwerderadiel en Achtkarspelen binne de gemeenten dêr't de ynwenners it Frysk it bêste yn 'e macht hawwe. De gemeenten dêr't de ynwenners it Frysk it minst yn 'e macht hawwe, binne East- en Weststellingwerf, Harns en Ljouwert.

Yn de gemeente Dantumadiel wurdt de Fryske taal it bêste ferstien: fan de ynwenners jout 84% oan de Fryske taal tige goed ferstean te kinnen. De fersteanberens fan it Frysk is yn Weststellingwerf mei 30,6% it leechst. Dantumadiel is ek de gemeente dêr't it bêste Frysk praat wurdt: fan de ynwenners praat 69,5% de Fryske taal tige goed. Weststellingwerf is ek op it mêd fan sprekfeardigens Frysk de gemeente mei it lytste tal ynwenners dat de Fryske taal tige goed prate kin, te witten 15,9%.

Yn de gemeenten Achtkarspelen, it Hearrenfean en Weststellingwerf binne alle fjouwer nivo's fan behearsking neffens 2007 signifikant tanommen. Dantumadiel is de gemeente dêr't de measte ynwenners it Frysk as memmetaal hawwe, te witten 83,3%. Yn Harns is dat it leechst (21,6%).

7. Geef- en Standertfrysk

It *Standertfrysk* is in fariant fan it Frysk dy't as noarm brûkt wurdt. De term *geef Frysk* betsjut navenant itselde.

De definysje fan it Standertfrysk lit him net samar beskriuwe. It kin wol sjoen wurde as it Frysk dat neffens aktive of bewuste taalbrûkers de noarm wêze moat. Benammen sjoernalisten, skriuwers, dosinten en politisy binne wichtige brûkers fan it Standertfrysk. Hja meitsje de standert sichtber en wurkje boppedat mei oan de fierdere ûntjouwing.

In standerttaal wurdt fêstlein yn wurdboeken en grammatika's. Dy wurde troch de media, de polityk en it ûnderwiis brûkt. It is in noarm dê't stal oan jûn wurdt troch dosinten en taalkundigen. Taalorganisaasjes lykas de Fryske Akademy jouwe it ark om in standerttaal mooglik te meitsjen. De Fryske stavering wurdt lykwols fêststeld troch Provinsjale Steaten.